

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ (1985)

Είσοδος

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ [*Προβολέας α*] · ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [I-VII] · ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ [1-7]
• ΟΤΤΩ ΤΙΣ ΕΡΑΤΑΙ [Ο Ταξιδιωτικός Σάκος] · Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ [*Προβολέας β*] · ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [VIII-XIV] · ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ [8-14] · ΟΤΤΩ ΤΙΣ ΕΡΑΤΑΙ [Αιγαιοδρόμιον] · Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ [*Προβολέας γ*] · ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [XV-XXI] · ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ [15-21] · ΟΤΤΩ ΤΙΣ ΕΡΑΤΑΙ [Τα Στιγμιότυπα] · Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ [*Προβολέας δ*] · ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [XXII-XXVΠΙ]

Έξοδος

Είσοδος

ΚΑΠΟΤΕ ΔΕΝ

είναι παρά μια λάμψη πίσω απ' τα βουνά -κει κατά το μέρος του πελάγου. Κάποτε πάλι ένας αέρας δυνατός που άξαφνα σταματάει όξω απ' τα λιμάνια. Κι όσοι νογούν, το μάτι τους βουρκώνει

Χρυσέ ζωής αέρα γιατί δε φτάνεις ως εμάς;

Κανένας δεν ακούει, κανένας. Όλοι τους πάνε κρατώντας ένα εικό- νισμα και πάνω του η φωτιά. Κι ούτε μια μέρα, μια στιγμή στον τόπο αυτόν που να μη γίνεται άδικο και φονικό κανένα

Γιατί δε φτάνεις ως εμάς;

Είπα θα φύγω. Τώρα. Μ' ό,τι να' ναι: το σάκο μου τον ταξιδιωτικό στον ώμο· στην τσέπη μου έναν Οδηγό· τη φωτογραφική μου μηχανή στο χέρι. Βαθιά στο χώμα και βαθιά στο σώμα μου θα πάω να βρω ποιος είμαι. Τι δίνω, τι μου δίνουν, και περισσεύει το άδικο

Χρυσέ ζωής αέρα...

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ

[*Προβολέας α*]

Σκηνή πρώτη: Δικαστήριο υπαίθριο στην αρχαία πόλη των Αθηνών. Φτάνουν οι κατηγορούμενοι και προχωρούν ανάμεσα σε βλαστήμιες και κραυγές: Θάνατος! Θάνατος!

Σκηνή δεύτερη: Φυλακή στην ίδια πόλη, κάτω από την Ακρόπολη. Τοίχοι μισοφαγωμένοι από την υγρασία. Χάμου ένα φτενό, αχυρένιο στρώμα και στη γωνιά ένα σταμνί με νερό. Στον εξωτερικό τοίχο μια σκιά: ο φύλακας.

Σκηνή τρίτη: Κωνσταντινούπολη. Στον γυναικωνίτη του Ιερού Πα- λατιού, κάτω από το φως των κεριών, η Βασίλισσα πετάει ένα πουγκί με χρυσά νομίσματα στον Αρχιευνούχο, που υποκλίνεται και την

κοιτάζει με νόημα. Στο άνοιγμα της πόρτας, οι άνθρωποι του· πανέτοιμοι.

Σκηνή τέταρτη: Αρχονταρίκι μεγάλης Μονής, Μακρόστενο τραπέζι και στην κορυφή του ο Ηγούμενος. Ίδρωμένοι μπαينوβγαίνουν οι καλόγεροι φέρνοντας τα μαντάτα: ένα πλήθος έχει ξεχυθεί στους δρόμους, βάζει φωτιές, καταστρέφει τα πάντα.

Σκηνή πέμπτη: Ναύπλιο. Έλληνες και Βαυαροί αξιωματικοί στο Υ-πασπιστήριο του Βασιλέα συνομιλούν χαμηλόφωνα. Ένας αγγελιοφόρος παίρνει το μήνυμα και φεύγει κατά τα σκαλιά που οδηγούν ψηλά στο Παλαμήδι.

Σκηνή έκτη: Μπρος από 'να παλιό και άδειο οικόπεδο, στη σύγχρονη Αθήνα, ένα πλήθος ανάκατο με παπάδες και δεσποτάδες συνωστίζεται για να ρίξει μια πέτρα, «τον λίθον του αναθέματος».

Σκηνή εβδόμη: Κτίσματα χαμηλά του ΕΑΤ/ΕΣΑ. Στο προαύλιο, μεθυσμένοι οπλίτες. Αγριοφωνάρες κι αισχρές χειρονομίες. Ο αξιωματικός που βγαίνει από κάποιο κελί κάτι λέει στον στρατιωτικό ιατρό. Πίσω τους ακούγονται γδούποι και οϊμωγές.

ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [I-VII]

I

Μια μέρα τη ζωή που 'χασα την ξαναβρήκα στα μάτια ενός νέου μοσχარიού που με κοίταζε μ' αφοσίωση. Κατάλαβα πως δεν είχα γεννηθεί στην τύχη. Βάλθηκα να σκαλίζω τις μέρες μου, να τις φέρνω άνω κάτω, να ψάχνω. Ζητούσα να ψαύσω την ύλη των αισθημάτων. Ν' αποκαταστήσω, από τις νύξεις που έβρισκα διάσπαρτες μέσα στον κόσμο αυτόν, μιαν αθωότητα τόσο ισχυρή που να ξεπλένει τα αίματα -το άδικο- και να εξαναγκάζει τους ανθρώπους να μου αρέσουν.

Δύσκολο - αλλά πως να γίνει; Κάποτε νιώθω να 'μαι τόσο πολλοί που χάνομαι. Θέλω να πραγματοποιηθώ έστω και στο μάκρος μιας ηλικίας που να ξεπερνά τη δική μου.

Αν η ψευτιά δεν υπάρχει τρόπος να καταβληθεί ούτε από το χρόνο, τότε το παιχνίδι το έχασα.

II

Κατοίκησα μια χώρα που 'βγαίνει από την άλλη, την πραγματική, όπως τ' όνειρο από τα γεγονότα της ζωής μου. Την είπα κι αυτήν Ελλάδα και τη χάραξα πάνω στο χαρτί να τηνε βλέπω. Τόσο λίγη έμοιαζε· τόσο άπιαστη.

Περνώντας ο καιρός όλο και τη δοκίμαζα: με κάτι ξαφνικούς σεισμούς, κάτι παλιές καθαρόαιμες θύελλες. Άλλαζα θέση στα πράγματα να τ' απαλλάξω από κάθε αξία. Μελετούσα τ' Ακοίμιστα και την Ερημική ν' αξιωθώ να φκιάνω λόφους καστανούς, μοναστηράκια, κρήνες. Ως κι ένα περιβόλι ολόκληρο έβγαλα γιομάτο εσπεριδοειδή που μύριζαν Ηράκλειτο κι Αρχίλοχο. Μα 'ταν η ευωδία τόση που φοβήθηκα. Κι έπιασα σιγά σιγά να δένω λόγια σαν διαμαντικά να την καλύψω τη χώρα που αγαπούσα. Μην και κανείς ιδεί το κάλλος. "Η κι υποψιαστεί πως ίσως δεν υπάρχει.

III

Λοιπόν τριγύριζα μέσα στη χώρα μου κι έβρισκα τόσο φυσική τη λιγοσύνη της, που 'λεγα πως, δε γίνεται, θα πρέπει να 'ναι από σκοπού το ξύλινο τούτο τραπέζι με τις ντομάτες και τις ελιές μπρος στο παράθυρο. Για να μπορεί μια τέτοια αίσθηση βγαλμένη απ' το τετράγωνο του σανιδιού με τα λίγα ζωηρά κόκκινα και τα πολλά μαύρα να βγαίνει κατευθείαν στην αγιογραφία. Και αυτή, αποδίδοντας τα ίσα, να προεχτείται μ' ένα μακάριο φως πάνω απ' τη θάλασσα εωσότου αποκαλυφθεί της λιγοσύνης το πραγματικό μεγαλείο.

Φοβούμαι να μιλάω μ' επιχειρήματα που μόνον η άνοιξη δικαιωματικά διαθέτει: όμως την παρθενία που πρεσβεύω έτσι την αντιλαμβάνομαι και μόνον έτσι τη φαντάζομαι να κρατάει τη μυστική της αρετή: μεταβάλλοντας σε άχρηστα όλα τα μέσα που θα μπορούσαν να επινοήσουν οι άνθρωποι για τη συντήρηση και την ανανέωσή της.

IV

Την άνοιξη δεν τη βρήκα τόσο στους αγρούς ή, έστω, σ'έναν Botticelli όσο σε μια μικρή Βαϊφόρο κόκκινη. Έτσι και μια μέρα, τη θάλασσα την ένιωσα κοιτάζοντας μια κεφαλή Διός. Όταν ανακαλύψουμε τις μυστικές σχέσεις των εννοιών και τις περπατήσουμε σε βάθος θα βγούμε σ' ένα άλλου είδους ξέφωτο που είναι η Ποίηση. Και η Ποίηση πάντοτε είναι μία, όπως ένας είναι ο ουρανός. Το ζήτημα είναι από που βλέπει κανείς τον ουρανό.

Εγώ τον έχω δει από καταμεσής της θάλασσας.

V

Θέλω να 'μαι ειλικρινής όσο και το λευκό πουκάμισο που φοράω και ίσιος, παράλληλος με τις γραμμές πόχουν τα ξοχόσπιτα κι οι περιστεριώνες, που δεν είναι καθόλου ίσιες κι ίσως γι' αυτό στέκουνε τοσο σίγουρα μες στην παλάμη του Θεού.

Τείνω μ' όλους μου τους πόρους προς ένα -πώς να το πω;- περιστερόμορφο, εκθαμβωτικό *εϋ*. Από το πως δαγκώνω μέσα στο φρούτο έως το πως κοιτάζω απ' το παράθυρο αισθάνομαι να σχηματίζεται μια ολόκληρη αλφαβήτα, που πασχίζω να βάλω σ' ενέργεια με την πρόθεση ν' αρμόσω λέξεις ή φράσεις, και την απώτερη φιλοδοξία, ίαμβους και τετράμετρα. Που σημαίνει: να συλλάβω και να πω έναν άλλο, δεύτερο κόσμο, που φτάνει πάντα πρώτος μέσα μου. Μπορώ μάλιστα να φέρω μάρτυρες ένα σωρό ασήμαντα πράγματα: βότσαλα που τα ρίγωσαν οι τρικυμίες, ρυάκια μ' ένα κάτι παρήγορο στο κατρακυλητό τους, μυριστικά χορτάρια, λαγωνικά της αγιοσύνης μας. Μια ολάκερη φιλολογία, οι αρχαίοι Έλληνες και Λατίνοι, οι κατοπινοί χρονογράφοι και υμνωδοί: μια τέχνη, ο Πολύγνωτος, ο Πανσέληνος: όλοι τους βρίσκονται μεταγλωττισμένοι και στενογραφημένοι μέσα εκεί από το λείο, το χλοερό, το δριμύ και το εκστατικό, που η μόνη γνήσια και αυθεντική τους παραπομπή ενυπάρχει στην ψυχή του ανθρώπου.

Αυτή την ψυχή τη λέω αθωότητα. Κι αυτή τη χίμαιρα, δικαίωμά μου.

VI

Ω ναι, μια σκέψη για να 'ναι πραγματικά υγιής -άσχετο σε τι αναφέρεται- πρέπει ν' αντέχει στο ύπαιθρο. Και όχι μόνον. Πρέπει την ίδια στιγμή στην ευαισθησία μας να 'ναι καλοκαίρι.

Λίγο, δυο - τρεις βαθμούς πιο χαμηλά, τετέλεσται: το γιασεμί σωπαίνει, ο ουρανός γίνεται θόρυβος.

VII

Χείλι πικρό που σ' έχω δεύτερη ψυχή μου, χαμογέλασε!

ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ [1-7]

1

*Έστρεψα καταπάνω μου το θάνατο σαν υπερμέγεθες ηλιοτρόπιο
Φάνηκε ο κόλπος ο Αδραμυττηνός με τη σγουρή στρωσιά του
μαΐστρου
Ακίνητοποιημένο ένα πουλί ανάμεσα ουρανού και γης και τα βουνά
Ελαφρά βαλμένα, το 'να μέσα στο άλλο. Φάνηκε το παιδί που ανάβει
Γράμματα και τρέχει να γυρίσει πίσω το άδικο στο στήθος μου
Στο στήθος μου όπου φάνηκε η Ελλάδα η δεύτερη του επάνω
κόσμου.*

*Αυτά που λέω και γράφω για να μην τα καταλάβει άλλος κανείς
Όπως ένα φυτό που αρκείται στο φαρμάκι του εωσότου ο άνεμος
Του το γυρίσει σ' ευωδιά ναν τη σκορπίσει και στα τέσσερα σημεία
του κόσμου
Θα φάνουν αργότερα τα οστά μου φωσφορίζοντας ένα γαλάζιο
Που το πάει αγκαλιά ο Αρχάγγελος και στάζει με τεράστιους
Διασκελισμούς διαβαίνοντας την Ελλάδα τη δεύτερη του επάνω
κόσμου.*

2

Αφώντας μπήκα σ' έρωτα για τούτα τα κορμάκια λίγνεψα, έφεξα.
Σ' ύπνο και ξύπνο άλλο στο νου δεν είχα - πως να τα μεγαλώσω, μια
μέρα να τα κοιμηθώ. Παραμόνευα πίσω απ' τις θύρες. Έμαθα να τα
πιάνω στον αέρα, στο νερό. Αλλά πως να τα πω δεν ξέρω ακόμα.

A - Λευκό ή κυανό, ανάλογα με τις ώρες και τη θέση των άστρων.
Λ - Πραγματικά βρεμένο. Ίδιο βότσαλο.
Γ. - Το πιο ελαφρύ· που η αδυναμία σου να το προφέρεις, δείχνει το
βαθμό της βαρβαρότητας σου.
Ρ.- Παιδικό και, μάλιστα, σχεδόν πάντοτε θηλυκού γένους.
Ε.- Όλο αέρα. Το πιάνει ο μπάτης.
Υ.- Το πιο ελληνικό γράμμα. Μια υδρία.
Σ.- Ζιζάνιο. Μα ο Έλληνας πρέπει κάποτε και να σφυριζέει.

3

Είσαι νέος -το ξέρω- και δεν υπάρχει τίποτε.

Λαοί, έθνη, ελευθερίες, τίποτε.
Όμως είσαι. Και την ώρα που
Φεύγεις με το 'να πόδι σου έρχεσαι με τ' άλλο
Ερωτοφωτόσχιστος
Περνάς θέλεις δε θέλεις
Αυλητής φυτών και συναγείρεις τα είδωλα
Εναντίον μας. Όσο η φωνή σου αντέχει.

Πως της παρθένας το τζιτζίκι όταν το πιάνεις
Πάλλονται κάτω απ' το δέρμα σου οι μυώνες
Ή τα ζώα που πίνουν κι υστέρα κοιτούν
Πως σβήνουν την αθλιότητα: ίδια εσύ
Παραλαμβάνεις απ' τους Δίες τον κεραυνό
Και ο κόσμος σου υπακούει. Εμπρός λοιπόν
Από σένα η άνοιξη εξαρτάται. Τάχυνε την αστραπή

Πιάσε το ΠΡΕΠΕΙ από το κώτα και γδάρε το ίσαμε το πι.

4

Περιμένω την ώρα που ένα
Περιβόλι ελεητικό θ' αφομοιώσει
Τ' απόβλητα όλων των αιώνων - που ένα
Κορίτσι θα κηρύξει στο σώμα του επανάσταση
Ωραία με τρεμουλιαστές φωνές και λαμπερόνες
Φρούτων ξαναφέροντας την Ιστορία
Στην αφετηρία της

οπότεν

Πιθανόν και οι Φράγκοι να ελληνέψουν
Φτάνοντας ως το ήπαρ της συκιάς
Ή να τους υπαγορευθεί καθ' ύπνου η εντέλεια
Των κυμάτων

κι από μία ρωγμή στη σκέψη τους η αναθυμίαση

Κάποιος από τα παιδικά τους χρόνια συναπαντημένης
Θαρραλέας λεβάντας τα γεμάτα
Θυμούς αστρικά διαστήματα να εξευμενίσει.

5

Όξω από το μνημονικό τρεις ώρες δρόμο βρέθηκα να κυνηγώ στο δά-
σος των φωνηέντων. Σκοπευτής από ένστικτο (κι αισθηματίας) χτυ-
πώ και ρίχνω:

έμβλημα	Μαΐων	λήκυθος
γραμμή	θάλασσα	κυβερνήτης
κηρύλος	πορτοκάλια	κόσμημα
παρανάλωμα	κρήνη	εκθαμβωτικό
ψίθυρος	θύσανος	Σύρτις
μονάκριβο	γνώμη	Μαρίνα
μέντα	μεταλλικό	Μίλητος
ρυθμός	κατασταλάζω	ασημένια
άδυτον	ηθελημένο	κηρύκειον
ολίγο	θεομητορικό	μοναστήρι

μανταρίνι	πτυχή	Μύρτιλλα
Πέργαμος	αστερωτό	θαλερό
ζώνη	καταμεσήμερο	νωχέλεια
λιόφυτα	λαγκάδια	Μάρτιος
χρησμός	πρωινό	κύβος
μυστικός	χλωρίδα	αναβλύζω
	ξάγναντο	

6

Τι θέλεις τι ζητάς

*πού 'ναι το νόημα που σου 'πεσε απ' τα χέρια
 Η μουσική που ακούς μόνος εσύ και τα γυμνά
 Πόδια που αλλάζουν γη σαν της χορεύτριας
 Ενώ τινάζεται ο κομήτης των μαλλιών της και μια σπίθα
 Πέφτει μπροστά σου επάνω στο χαλί
 Κει που κοιτάς να σε απατά η αλήθεια*

*Πού πας ποια θλίψη ποιο καιούμενο
 Φόρεμα είναι αυτό που σου αποσπά τη σάρκα ποια
 Μεταποιημένη αρχαία πηγή για να σε κάνει να χρησιμοδοτείς
 Έτσι φύλλο το φύλλο και βότσαλο το βότσαλο*

*Έφηβε γονατιστέ στον διάφανο βυθό
 Που όσο κοιμάμαι και ονειρεύομαι τόσο σε βλέπω ν' ανεβαίνεις
 Μ' ένα πανέρι πράσινα όστρακα και φύκια
 δαγκάνοντας σαν νόμισμα τη θάλασσα την ίδια που
 Σου 'δωκε τη λάμπη αυτή το φως αυτό το νόημα που γυρεύεις.*

7

*Τώρα που ο νους απαγορεύεται και οι ώρες δε γυρίζουν
 Από κήπο σε κήπο η σκέψη μου
 Δειλή σαν τριανταφυλλιά πρωτάρα
 Που αρπάζεται απ' τα κάγκελα
 Δοκιμάζει απαρχής ν' αρμόσει πάλι
 Με σταγόνων σφήνες λαμπερών
 Τα παμπάλαια πράσινα και τα χρυσά κείνα που μέσα μας
 Έχουν παντοτινές δεκαεφτά Ιουλίου
 Ν' ακουστεί και πάλι της Αγίας Μαρίνας το νερό στις πέτρες
 Ο ύπνος που μυρίζει ζευγάρι αγκαλιασμένο
 Η φωνή
 μια φωνή σαν της Μητέρας
 Και ξανά ξυπόλυτη να βγει να περπατήσει
 Πάνω στις πλάκες του Μεσολογγιού η Ελευθερία
 Έτσι καθώς την εχαιρέτησε για λόγου μας -καλή του η ώρα-
 Ο ποιητής και κάναμε από τότε Ανάσταση.*

ΟΤΤΩ ΤΙΣ ΕΡΑΤΑΙ

[Ο Ταξιδιωτικός Σάκος]

Άδειασα και ξαναγέμισα τον ταξιδιωτικό μου σάκο. «Μόνον τ' απαραίτητα» είπα. Κι ήταν αρκετά γι' αυτή τη ζωή - και για πολλές άλλες ακόμη. Βάλθηκα να τα καταγράψω ένα ένα:

ΚΡΗΤΗ

Σφραγιδόλιθος με παράσταση αιγάνου (Μουσείον Ηρακλείου)
Ο Πρίγκιπας των Κρίνων (Κνωσός)

ΘΗΡΑ

Κόρη (Τοιχογραφία)

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Προσωπογραφία γυναίκας (Τάφος Ouserat, n° 51)
Νέος με αντιλόπη (Τάφος Μεννα, n° 69)

ΟΜΗΡΟΣ

δνοφερόν ύδωρ
ενώπια παμφανόωντα
ουρανόθεν δ' άρ' υπερράγη άσπετος αιθήρ

ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ

ψυχάς έχοντες κυμάτων εν άγκάλαις

ΣΑΠΦΩ

νυξ πολύως

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

ύβριν χρη σβεννύναι μάλλον ή πυρκαϊήν
παιδός η βασιληή

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

πάντες ίσον νέομεν ψευδή προς ακτάν
ψυχρά φλογί
ερευνασάτω μεγαλάνορος Ησυχίας το φαιδρόν φάος

ΕΤΡΟΥΡΙΑ

Νέοι άντρες συγκρατώντας άλογο (Ταρκυνία)
Αυλητής ανάμεσα σε πουλιά (Τάφος Τρικλινίου)

ΑΘΗΝΑ

Ευφρονίου: Ο Λέαγρος έφιππος (Μουσείον Αρχαίας Τέχνης
Μονάχου)

Ομάς Ιππέων από τη ζωφόρο του Παρθενώνος
Αγαλματίδιο Αφροδίτης (Μουσείον Βερολίνου)
Αφροδίτη με λυγισμένα πόδια (Μουσείον Ρόδου)
Θεραπαινίς φυλάσσοσα τον τάφον (Εθνικόν Αρχαιολογικόν
Μουσείον)

Αμυνόκλεια (Επιτύμβια στήλη)

ΑΙΣΧΥΛΟΣ

τηλέπλαγκτοι πλάναι
μελανθές ηλιόκτυπον γένος
κυμάτων ανήριθμον γέλασμα

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

χλωράν τέγγει δακρύων άχναν
ύπν' οδύνας αδαής
σε τοι κικλήσκω τον αιένυπνον

BYZANTION

Απόσπασμα από την «Πόλη της Ναζαρέτ» (Καχριέ Τζαμί)
Βαϊφόρος από την Καπέλλα Παλατίνα (Παλέρμο)
Χειρόγραφο Ιακώβου Κοκκινόβαφου: Ο Παράδεισος. Η θύρα του
και οι τέσσερις ποταμοί του (Εθνική Βιβλιοθήκη Παρισίων)
Απόσπασμα από τα «Εισόδια της Θεοτόκου» του Μιχαήλ
Δαμάσκηνου (Βυζαντινόν Μουσείον Αθηνών)
Άγιος Δημήτριος. Λαϊκή εικόνα Μακεδονικής Σχολής
(Ιδιωτική συλλογή)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

συγκαιόμεθα πάντες τοις δάκρυσιν

ΡΩΜΑΝΟΣ

και το αίμα μου μέλαν, όθεν βάπτω και γράφω
το άνθος το γλυκάζον εμοί γέγονεν τιθύμαλλος

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

εν τη αγήρω νεότητι

Νεκρώσιμος Ακολουθία

Ω γλυκύ μου έαρ

DANTE

Lo bel pianeta che d' amar conforta
E come giga e arpa, in temprata tesa
di molte corde, fa dolce tintinno

ΠΑΟΛΟ ΥΚΕΛΛΟ

Η μάχη του Σαν Ρομάνο (National Gallery, Λονδίνο)

FRA ANGELICO

Αριστερό μέρος από τη «Στέψη της Παρθένου» (Μουσείον
του Λούβρου, Παρίσι)

PIERO DELLA FRANCESCA

La Navità (National Gallery, Λονδίνο)

Απόσπασμα από τη «Μαστίγωση» (Galleria Nazionale delle Marche,
Urbino)

EL GRECO

Αριστερό μέρος από τον «Ιησού στο Όρος των Ελαιών» (Museum
of Art, Toledo, Ohio)

VERMEER

Το Ατελιέ (Βιέννη, Κρατικό Μουσείο)

Το μάθημα της μουσικής (Buckingham Palace)

Η αποκοιμισμένη (Metropolitan Museum, Νέα Υόρκη)

VIVALDI

Κοντσέρτο σε ντο μείζονα για μικρή φλογέρα με ράμφος, έγχορδα
και τσέμπαλο, PV 79

Largo από το Κοντσέρτο σε ρε ελάσσονα για βιόλα ντ' αμόρε,
έγχορδα και κοντίνουο, PV 266

BACH

Σουίτα αρ. 2 για φλάουτο και έγχορδα, BWV 1067

Κοντσέρτο σε φα μείζονα για όμποε, έγχορδα και τσέμπαλο,

BWV 1053
HAYDN
Τρίο σε λα, Η. XV 18

MOZART
Alegro από το Divertimento σε μι ύφεση μείζονα για βιολί, βιόλα
και βιολοντσέλο, KV 563
Alegro από το Κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα αρ. 15 σε σι
ύφεση μείζονα, KV 450
Andante από το Κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα αρ. 21 σε ντο
μείζονα, KV 467

BLAKE
wash the dusk with silver
BEETHOVEN
Σονάτα για βιολί και πιάνο αρ. 2 σε λα μείζονα, ορ. 12
Σονάτα για βιολοντσέλο και πιάνο αρ. 5 σε ρε μείζονα, ορ. 102, 1

HÖLDERLIN
Ein Rätsel ist Reinentprungenes. Auch
Der Gesang kaum darf es enthüllen
Denn schwer ist zu tragen
Das Unglück, aber schwerer das Glück

NOVALIS
Sie wissen nicht,
dass du es bist
der des zarten Mädchens
Busen umschwebt
und zum Himmel den Schoss macht
Jahrtausende zogen abwärts in die Ferne, wie Ungewitter

ΚΑΛΒΟΣ
ο ήλιος κυκλοδιώκτος
και πλουτίζει το πέλαγος
από την μυρωδιάν
των χρυσών κίτρων

ΣΟΛΩΜΟΣ
για κάτι υπόθεσες ψυχικές
Κι αυτός εις το πολύαστρον του αιθέρος
Στον ύπνο της μουρμούριζε την κλάψα της τρυγόνας
NERVAL
Mon front est rouge encor du baiser de la reine

MALLARMÉ
Et j' ai cru voir la fée au chapeau de clarté
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
της γηραιάς δρυός, όπου με τα κυμβαλίζοντα πέταλα των φυλλο-
μανούντων κλώνων της διηγείτο τας αναμνήσεις των αιώνων
Τότε, δια του ανοικτού παραθύρου είδα εν άστρον να λάμπη εις το
εσωτερικόν της μικράς οικίας

RIMBAUD
Je pisse vers les cieux bruns,, très haut et très loin,
Avec l' assentiment des grands héliotropes

ΚΑΒΑΦΗΣ
Εν τω μηνί Αθύρ ο Λεύκιος εκοιμήθη
μια Κυρία Ειρήνη Ανδρονίκου Ασάν
YEATS

the moonless midnight of trees

BAUDELAIRE

Nous aurons des lits pleins d' odeurs légères
L' homme y passe à travers des forêts de symboles

MATISSE

Νεκρή φύση με στρείδια (1940· Kunstmuseum, Βάιλε)
Το κλωνάρι της δαμασκηλιάς (Ιδιωτική συλλογή)
Χορτοκοπτικό γκρι και μπλε (Éditions Verve)

KLEE

Το χρυσόψαρο (1925-26· Ιδιωτική συλλογή, Ολλανδία)
Αχνάρια υδρόβιου φυτού (Συλλογή Lyonel Feininger)

PICASSO

Άλογο στο τσίρκο. Σχέδιο (The Museum of Modern Art, Νέα Υόρκη)
Η γυναίκα με το ριπίδι (Συλλογή Averell Harriman)
Γυναίκα, παιδάκι και ιπποκένταυρος. Σχέδιο (Musée d' Antibes)

BRAQUE

Νεκρή φύση (1934· Kunstmuseum, Βάιλε)

JUAN GRÍS

Η φιάλη του Banyuls (Συλλογή Hermann Rupf, Βέρνη)
Νεκρή φύση με τριαντάφυλλα (Ιδιωτική συλλογή, Παρίσι)

ARP

Δάκρυα του Enak (1917· Ιδιωτική συλλογή)
Κορμός με άνθινο κεφάλι (Ιδιωτική συλλογή)

ÉLUARD

Une sublime chaleur bleue
D' une écriture d' algues solaires

LORKA

Silencio de cal y mirto

UNGARETTI

Astri Penelopi innumeri

EZRA POUND

you are violets with wind above them

DALÍ

Νοσταλγική ηχώ (Ιδιωτική συλλογή)

ROTHKO

Χωρίς τίτλο (1951· Συλλογή Mr Gifford Philips, Νέα Υόρκη)

ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Η μυρτιά
Στο περιγιάλι το κρυφό
Δοξαστικόν από το Άξιον Εστί

ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Όρνιθες
Μια Παναγιά
ΜΟΥΣΤΑΚΙ

Ο μέτοικος
G. GUSTIN - M. ΤΕΖÉ
Monsieur Cannibale

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ

[Π ρ ο β ο λ έ α ς β']

Σκηνή πρώτη: Κατάκοιτος, με γάγγραινα στο πόδι, ο Μιλτιάδης έχει μεταφερθεί στο Δικαστήριο, κι εκεί, με κατάπληξη κι έσχατη αποκαρδίωση, ακούει την καταδίκη του.

Σκηνή δεύτερη: Μ' εγκαρτέρηση, μετά τον εξοστρακισμό του από τους Αθηναίους, ο Αριστείδης ανεβαίνει στο καράβι που θα τον απομακρύνει από την πατρίδα του.

Σκηνή τρίτη: Ο Φειδίας ριγμένος στις φυλακές σαν κακούργος αργοπεθαίνει από γηρατειά και θλίψη.

Σκηνή τέταρτη: Τα όργανα που κινητοποιούν οι Τριάκοντα ρίχνονται στη σφαγή και στη λεηλασία.

Σκηνή πέμπτη: Στο φτωχό του στρώμα της φυλακής, ο Σωκράτης, μετά την καταδίκη του σε θάνατο, πίνει το κώνειο ήρεμος και ξεψυχάει.

Σκηνή έκτη: Ο Μέγας Αλέξανδρος, έξω από τη σκηνή του, δίνει διαταγή να εξοντώσουν τον αφοσιωμένο του στρατηγό Παρμενίωνα.

Σκηνή εβδόμη: Μέσα σε μια γενική οχλαγωγία, ο Φωκίων και οι φίλοι του, χωρίς να μπορέσουν ν' απολογηθούν, καταδικάζονται σε θάνατο.

ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [VIII-XIV]

VIII

Γυμνός, Ιούλιο μήνα, το καταμεσήμερο. Σ' ένα στενό κρεβάτι, ανάμεσα σε δυο σεντόνια χοντρά, ντρίλινα, με το μάγουλο πάνω στο μπράτσο μου, που το γλείφω και γεύομαι την αρμύρα του. Κοιτάζω τον ασβέστη αντικρύ στον τοίχο της μικρής μου κάμαρας. Λίγο πιο ψηλά το ταβάνι με τα δοκάρια. Πιο χαμηλά την κασέλα όπου έχω αποθέσει όλα μου τα υπάρχοντα: δυο παντελόνια, τέσσερα πουκάμισα, κάτι ασπρόρουχα. Δίπλα, η καρέκλα με την πελώρια ψάθα. Χάμου, στ' άσπρα και μαύρα πλακάκια, τα δυο μου σάνταλα. Έχω στο πλάι μου κι ένα βιβλίο.

Γεννήθηκα για να 'χω τόσα. Δε μου λέει τίποτε να παραδοξολογώ. Από το ελάχιστο φτάνεις πιο σύντομα οπουδήποτε. Μόνο που 'ναι πιο δύσκολο. Κι από το κορίτσι που αγαπάς επίσης φτάνεις, αλλά θέλει να ξέρεις να τ' αγγίξεις οπότε η φύση σου υπακούει. Κι από τη φύση -αλλά θέλει να ξέρεις να της αφαιρέσεις την αγκίδα της.

IX

«Εχθές έχωσα κάτω απ' την άμμο το χέρι μου κι έπιασα το δικό της. Όλο το απόγεμα ύστερα τα γεράνια με κοίταζαν απ' τις αυλές με νόημα. Οι βάρκες, οι τραβηγμένες έξω στη στεριά, πήρανε κάτι γνώριμο, οικείο. Και το βράδυ, αργά, την ώρα που της έβγαλα τα σκουλαρίκια να τη φιλήσω έτσι όπως θέλω εγώ, με τη ράχη ακουμπισμένη στον μαντρότοιχο της εκκλησιάς, μπουμπούνισε το πέλαγος και οι Άγιοι βγήκανε κρατώντας κεριά να μου φωτίσουνε.»

Χωρίς αμφιβολία υπάρχει για τον καθέναν από μας κι από μια ξεχωριστή, αναντικατάστατη αίσθηση που αν δεν τη βρει να την απομονώσει εγκαίρως και να συζήσει αργότερα μαζί της, έτσι που ναν τη γεμίσει πράξεις ορατές, πάει χαμένος.

X

Ότι μπόρεσα ν' αποκτήσω μια ζωή από πράξεις ορατές για όλους, επομένως να κερδίσω την ίδια μου διαφάνεια, το χρωστώ σ' ένα είδος ειδικού θάρρους που μου 'δωκεν η Ποίηση: να γίνομαι άνεμος για το χαρταετό και χαρταετός για τον άνεμο, ακόμη και όταν ουρανός δεν υπάρχει.

Δεν παίζω με τα λόγια. Μιλώ για την κίνηση που ανακαλύπτει κανείς να σημειώνεται μέσα στη «στιγμή» όταν καταφέρει να την ανοίξει και να της δώσει διάρκεια. Οπότεν, πραγματικά, και η Θλίψις γίνεται Χάρις και η Χάρις Άγγελος: η Ευτυχία Μοναχή και η Μοναχή Ευτυχία

με λευκές, μακριές πτυχές πάνω από το κενό

ένα κενό γεμάτο σταγόνες πουλιών, αύρες βασιλικού και συριγμούς υπόκωφου Παραδείσου.

XI

Οι φανταστικές αλήθειες φθείρονται πολύ πιο δύσκολα. Ο Rimbaud επέζησε της Κομούνας όπως θα επιζήσει το φεγγάρι της Σαπφώς από το φεγγάρι του Armstrong. Χρειάζονται άλλης λογής υπολογισμοί.

Το ρολόι που μας αφορά δεν είναι αυτό που καταμετρά τις ώρες αλλά που κατανέμει το μέρος της φθοράς και της αφθαρσίας των πραγμάτων όπου, έτσι κι αλλιώς, μετέχουμε, όπως μετέχουμε στη νεότητα ή στο γήρας. Ίσως γι' αυτό, εμένα, ο θάνατος με τρώμαζε ανέκαθεν λιγότερο από την αρρώστια· κι ένα τρυφερό σώμα με θάμπωνε περισσότερο από το πιο τρυφερό συναισθημα.

Ο ήλιος σκάει μέσα μας κι εμείς κρατάμε την παλάμη στο στόμα έντρομοι.

Ο αέρας σηκώνεται. Το θείο θριαμβεύει.

XII

Από το βότσαλο στο φύλλο της συκιάς κι από το φύλλο της συκιάς στο ρόδι, όπως από τον Κούρο στον Ηνίοχο κι από τον Ηνίοχο στην Αθηνά.

Ονειρεύομαι μίαν Ηθική που η έσχατη αναγωγή της να οδηγεί στην ίδια ομοούσια και αδιαίρετη Τριάδα.

XIII

Στις ακρογιαλιές του Όμηρου υπήρχε μια μακαριότητα, ένα μεγάλο, που έφτασαν ως τις ημέρες μας άθιχτα. Η πατούσα μας, που ανασκαλεύει την ιδίαν άμμο, το νιώθει. Περπατάμε χιλιάδες χρόνια, ο άνεμος ολοένα λυγίζει τις καλαμιές κι ολοένα εμείς υψώνουμε το πρόσωπο. Κατά πού; Ως τότε; Ποιοι κυβερνάνε;

Μας χρειάζεται μια νομοθεσία που να διαμορφώνεται όπως το δέρμα επάνω μας τον καιρό που μεγαλώνουμε. Κάτι νεανικό και δυνατό συνάμα, σαν το *εν δι' ύδατ' αενάοντα* ή το *θαλερόν κατά δάκρυ χέοντες*. Έτσι που να μπορεί κείνο που γεννά ο άνθρωπος να ξεπερνά τον άνθρωπο δίχως να τον καταπιέζει.

XIV

Τ' ανώτερα μαθηματικά μου τα έκανα στο Σχολείο της θάλασσας. Ιδού και μερικές πράξεις για παράδειγμα:

1. Εάν αποσυνδέσεις την Ελλάδα, στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι ένα καράβι. Που σημαίνει: με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις.
2. Το γινόμενο των μυριστικών χόρτων επί την αθωότητα δίνει πάντοτε το σχήμα κάποιου Ιησού Χριστού.
3. Η ευτυχία είναι η ορθή σχέση ανάμεσα στις πράξεις (σχήματα) και στα αισθήματα (χρώματα). Η ζωή μας κόβεται, και οφείλει να κόβεται, στα μέτρα που έκοψε τα χρωματιστά χαρτιά του ο Matisse.
4. Όπου υπάρχουν συκιάς υπάρχει Ελλάδα. Όπου προεξέχει το βουνό απ' τη λέξη του υπάρχει ποιητής. Η ηδονή δεν είναι αφαιρετέα.
5. Ένα δειλινό στο Αιγαίο περιλαμβάνει τη χαρά και τη λύπη σε τόσο ίσες δόσεις που δε μένει στο τέλος παρά η αλήθεια.
6. Κάθε πρόοδος στο ηθικό επίπεδο δεν μπορεί παρά να είναι αντιστρόφως ανάλογη προς την ικανότητα που έχουν η δύναμη κι ο αριθμός να καθορίζουν τα πεπρωμένα μας.
7. Ένας «Αναχωρητής» για τους μισούς είναι, αναγκαστικά, για τους άλλους μισούς, ένας «Ερχόμενος».

ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ [8-14]

Όπως και να στον αιώνα ενός φιλιού
Δεν σε προφταίνω Τύχη
σ' έζ εν παλινσκίωι
σφυρά πέτρα παριανή στις φλέβες
όπου δείχνει το κατάρτι παντο
βεργωμένος ο ουρανός ένα παγόι
Αχτίδες με λευκά τα επάνω σύννεφα στο λόφο
Εν πράσινο μάλαμα και φυλλωσιά πουλιού που
Κοιτάζει το νερό μέσ' από τα καλάμια
ψυχή ακατοίκητη όθε
Χελιδόνι μονό μου 'φερες ένα δάκρυ.
τώρα
πένθος
Με νωπ αργ σπηλιά που μόλις έσπασε
Κι έχ
δέντρων παλαιών
Όνειρα περιχ όπως νησί από κύματα κι εκεί
Άκρη άκρη του γιαλού
Αλειμμένοι Σελήνη σαν Αιθίοπες ψηλά
των άστρων οικογένειες άστεγες και χάρτες
Που ζωγραφίζουν άγγελοι μ' αόρατη δεξιά
Υπ ρα σαν πάντοτε.

9

*Το χεις άραγε συλλογιστεί ποτέ
Το σταφύλι την ώρα που σε σχηματίζει ο έρωτας
Όπως τον σταλακτίτη ο χρόνος; Και το πορτοκάλι το έχεις
Δει να σαλεύει στα όνειρά σου
Μια η Μαρία - δυο το νέο φεγγάρι
Το φύλλωμα όλο ακόμη σκοτεινό
Βαρύ από θάνατο που δεν επρόκανε ν' αραιώσει;*

Τι σημαίνει

*Να 'σαι από σπίτι όπως από πελέκι πεύκου ο τζιτζικας
Πόσο εξίσου ασήμαντος κι έτοιμος για χαμό
Κι έτοιμος για διάρκεια μες στον χρυσόκαιρο είσαι;*

*Παιδί - που θα με πεις εμένα! Παίξε αν κοτάς
Κάνε μου το φυτό - τυλίγα μου τον άνεμο
Έμπα στον ύπνο μιας παρθένας και φέρε μου το ρούχο της
Σαν σκύλος μες στα δόντια. Ή αν όχι, τότε
Γάβγισε γάβγισε πίσω από τη σκιά σου
Όπως εγώ ζωήν ολόκληρη μέσα στα μεσημέρια.*

10

Μιλώ με την υπομονή του δέντρου που ανεβαίνει
Μπρος απ' το συνομήλικο παράθυρό του
Που του 'χει φάει ο αέρας τα παντζούρια
Κι όλο το σπρώχνει στ' ανοιχτά κι όλο το βρέχει

Με νερό της Ελένης και με λόγια
Χαμένα μες στα λεξικά της Ατλαντίδας
Ένας εγώ - και η Γη από τ' άλλο μέρος
Το μέρος της καταστροφής και του θανάτου.

Το δέντρο που με ξέρει λέει «κρατήσου»
Συνάζει σύννεφα και τους κρατάει παρέα
Όπως εγώ στ' άσπρο χαρτί και στο μολύβι
Τις νύχτες που δεν έχουνε ρολόι να δούνε

Τι πάει να πει «δεν πρέπει», «δεν αρμόζει».
Εγώ έχω δει παρθένες κι έχω ανοίξει
Το χνουδερό τους όστρακο να βρω το μέσα μέρος
Το μέρος της καταστροφής και του θανάτου.

11

ΤΥ ΧΗΜΙΣΗΣΚΟΤΩΝΟ	Υ ΝΟΙ ΜΙ Σ ΟΙΓ ΙΑ
ΣΑ ΣΕΛΛΗΝΕΣΕΡΧΕΤ	Α Ι ΚΟΡ ΗΝΕ ΑΜΕΗ
ΛΙ ΑΝΘΟΣΤΟΧΕΡΙΠΟ	Υ Ζ Η Τ Α Δ Ι Κ Α Ι Ο Σ
ΥΝ ΗΚΑΙΠΟΤΕΔΕΝΦΑ	Ι Ν Ε Τ Α Ι Π Ο Ι Α Τ Ο
ΥΒ ΟΥΝΟΥΓΡΑΜΜΗΣΤ	Η Ν Α Ν Ο Ι Χ Τ Η Π Α Λ
ΑΜΗΣΑΣΟΔΡΟΜΟΣΕΙ	Ν Α Ι Μ Α Ε Ρ Α Σ Τ Α Μ
ΑΛ ΛΙΑΚΑΙΛΑΛΙΑΝΕ	Ρ Ω Ν Θ Α Λ Α Σ Σ Η Σ Γ
ΕΜ ΙΖΕΙΤΟΚΑΝΙΣΤΡ	Ο Π Ο Υ Ξ Ε Ν Ο Σ Δ Ε Ν
ΟΓ ΑΝΑΒΟΗΘΗΣΕΙΜΕ	Τ Ο Υ Σ Κ Ε Ρ Α Υ Ν Ο Υ
ΣΤ ΟΥΜΟΝΟΣΠΑΝΤΟΤ	Ε Ο Α Δ Ι Κ Η Μ Ε Ν Ο Σ
ΟΠΩΣΗΠΗΓΗΚΑΤΩΑΠ	Τ Η Ν Π Ε Τ Ρ Α Τ Ω Ν Π
ΑΤ ΕΡΩΝΩΣΠΟΥΚΑΠΟ	Τ Ε Σ Τ Η Ν Ω Ρ Α Π Α Ν
ΩΝ ΑΧΥΘΕΙΣΜΕΔΥΝΑ	Μ Η Κ Α Θ Α Ρ Ι Ο Φ Ω Σ

12

*Λίγο για μια στιγμή να παίξεις πάνω στην κιθάρα σου
Τα ονόματα της Παναγίας και θα δεις*

Ε ε Χρυσομαλλούσα
Ε ε Χρυσοσκαλίτισσα

*Να ξεπετιέται πάλι το βουνό με τ' άσπρο σπίτι στην πλαγιά
Τ' άλογο με τα δύο φτερά
Και η άγρια φράουλα της θάλασσας*

Λάμπουσα και Κανάλα μου και Παραπορτιανή μου

*Θα δεις την πράσινη ψαρόβαρκα σκαμπανεβάζοντας να χάνεται
μέσα στ' αραποσίτια
Τον Μήτσο με τις τρίχες και με τ' αλυσιδάκι στο λαιμό*

Ε Παναγιά Τα Μάγκανα
Ε Παναγιά Τόσο Νερό

*Να βλαστημάει και ν' ανεβάζει ανίδεος μες στα δίχτυα του
Τέσσερα-πέντε αρχαία ελληνικά
Το τέλλεσθε και το νηυσί, το μέλεα και το κρίναι σα*

Καρυστιανή κι Ακλειδιανή
Δαφνιώτισσα κι Αργιώτισσα

*Που μια στιγμή τα παίζεις πάνω στην κιθάρα σου
Κι απ' τ' αναμμένο πέλαγο αντικρύ σου ακούς*

Έι Κρουσταλλένια έι Δροσιανή
Έι Παναγιά του Νίκου

*Να σχίζεται στα δύο τ' ουρανού το καταπέτασμα
Κι ένας παμπάλαιος έφηβος απaráλλαχτος εσύ
Να κατεβαίνει - κοίτα:
Στα κύματα μ' ένα καμάκι ορθός και στους αφρούς να πλέει*

Σπηλιώτισσα και Μερσινιά και Θαλασσίτρα μου έι!

13

*Φυλαγμένα μέσα μου για πάντα
Στη διάθεση του καθενός: ο βόρειος βράχος
Ορμώντας αλλ' ακίνητος
Η μοναξιά των ιερών κυμάτων
Και ο χθόνιος ύπνος τέσσερις φορές
Πιο δυνατός μ' έναν δικό του Δία που κεραυνοβολεί
Πάνω σε μιαν αθέατη άσπρη παραλία.*

Σήματα στον αέρα: ζήτα - ήτα - ωμέγα
(Ψηλά την ώρα που σε μέγα βάθος
Αφρίζοντας περνά μία Σίκινος)
Αένσα να μεταδίδουν ότι
Λανθασμένα ηχεί μέσα στο σώμα ο πόνος
Και τον κίνδυνο - αρκεί να 'σαι οιακοστρόφος
Δεινός ή να 'σαι Ικτίνος

κι ευθύς τον καθηλώνεις.

14

Στην Εμορφιάν την Παναϊάν το δίπολον αστέρι
Οπού κρατεί περισσότερο και λάμπει της το χέρι!

ΟΤΤΩ ΤΙΣ ΕΡΑΤΑΙ

[Αιγαιοδρόμιον]

Όταν άνοιξα τον Οδηγό μου, κατάλαβα. Μήτε σχεδιαγράμματα μήτε τίποτα. Μόνο λέξεις. Αλλά λέξεις που οδηγούσαν μ' ακρίβεια σ' αυτο που γύρευα. Έτσι, σιγά σιγά, φυλλομετρώντας, είδα να σχηματίζεται ο χώρος όπως το δάκρυ από τη συγκίνηση. Κι εγώ μέσα του.

αγάπη	αγκίστρι
αγιάζι	άγκυρα
Αγία Μαρίνα	αγριοκάτσικο
Αγία Παρασκευή	αγριοπερίστερο
αγιασμός	αγωγιότης
Άγιοι Ανάργυροι	αερικό

Άγιος Μάμας	αθερίνα
αγιόκλημα	ακριδα
ακρωτήρι	βασιλικός
αλάτι	βλίτα
αλαφροΐσκιωτος	βοριάς
αλαφρόπετρα	βότσαλο
Αλεξάνδρα	βραγιές
αλογάκι της Παναγίας	βράχος
αλώνι	βρούβες
αμίλητο νερό	βρύση
αμμουδιά	βυθός
αμπάρα	βύσσινο
αμπάρι	
αμπέλι	γαϊδουράκι
αμυδαλωτό	γαρίδα
ανεμόμυλος	γαρμπής
ανεμώννα	γεράνι
ανθόνερο	γέροντας
Άννα	γεφυράκι
αντηλιά	γιαγιά
αργαλειός	γιαλόπετρα
αρμπαρόριζα	γιασεμί
αρμυρήθρα	γίδα
αρραβωνιαστικιά	γκορτσιά
ασήμωμα	γκρίφια
αστακός	γλάρος
αστερίας	γλάστρα
αστροφεγγιά	γλυκάνισο
Αύγουστος	γλυσίνα
αυλή	γραιγος
αφάνα	γρύλος
αφρός	γυάκινθος
αχινός	
	δαμάσκηνο
βάγια	δαφνόφυλλο
βαρέλι	δελφίни
βάρκα	δεντρολίβανο
δίκτημο	κακκαβιά
διοσμαρίни	καλαφάτισμα
δίχτυα	καλντερίμι
δόλωμα	καλογριά
δροσιά	καμάκι

δυόσμος	καμάρα
δώμα	καμίνια
	καμπάνα
εικόνισμα	καμπανούλα
εκκλησάκι	καναρίνι
Ελένη	κανάτι
ελιά	καντήλι
ερημονήσι	καπετάνιος
ευκάλυπτος	καπίστρι
	κάρδαμο
ζέφυρος	καρδερίνα
ζαργάνα	καρένα
	καρπούζι
ήλιος	κάστρο
ηχώ	κατάρτι
	κατούνα
θάλασσα	κατράμι
θαλασσοπούλι	καφενές
θαλασσοσπηλιά	κελάιδισμα
θρούμπα	κερί
θυμιατό	κέφαλος
	κιλίμι
Ιούνιος	κίτρο
Ιούλιος	κισσός
ισθμός	κλήδονας
	κληματαριά
κάβος	κληματόφυλλα
καβούρι	κλουβί
καθετή	κοιμητήρι
καΐκι	κοκκινόχωμα
κοκωβιός	μάγια
κολοκύθια	μαγκανοπήγαδο
κόντρα φλόκο	μαϊστρος
κοπανιστή	μάνταλο
κοπέλα	μανταρίνι
κοτέτσι	μαντίλα
κουβάς	Μαντώ
κουβέρτα	μαργαρίτα
κουπαστή	μαρίδα
κουπιά	Μαρίνα
κοχύλι	μάρμαρο
κρίνο του γιαλού	μαστίχα
κυδώνια	μέλισσα

κυκλάμινο	μελιτζάνα
κύμα	μελτέμι
κυπαρίσσι	μέντα
	μερμήγκι
λαγήνι	μεσημέρι
λαγός	μεσοφόρι
λαγουδέρα	μίνιο
λατίνια	μνήμα
λεβάντα	μόδι
λεβάντες	μοιρολόι
λεμονιά	μόλος
λεύκα	μοναστήρι
λιβάνι	μορτάκι
λιμάνι	μοσκιές
λιοτριβειό	μοσχάτο
λιοτρόπι	μουγγός
λιτρίδια	μουράγιο
λουίζα	μούστος
λουλάκι	μούτσος
λυγαριά	μπαρμπούνι
λυθρίνι	μπάτης
λύχνος	μπαχτσές
μπενζινοκάικο	Παναγία
μπουγάζι	πανέρι
μπουγάδα	παπαρούνα
μπουγαρίνι	παπάς
μπουκαμβίλια	παραγάδι
μπουνάτσα	πεζούλι
μπουρού	πέλαγος
μπρατσέρα	πεντόβολο
μύδια	πεπόνι
μυρτιά	πέραμα
Μυρτώ	περγαμόντο
	περιστεριώνας
νεράιδα	πέρκα
νεροκολοκύθα	πέταλο
νεράντζι	πεταλίδα
νέφτι	πεταλούδα
ντάπια	πετονιά
ντομάτα	πεταχτάρι
νύφη	πετροκάραβο
	πεύκο
ξάγναντο	πηγάδι

ξενιτιά	πηγή
ξέρα	πιθάρι
ξερολιθιά	πικροδάφνη
ξιφίος	πικροθαλασσιά
ξόδι	πίνα
ξυλοδεσιά	πλάτανος
ξωμάχος	πλώρη
	πόντζα λαμπάντα
όρτσα	πορτοκάλι
ορτύκι	Πούλια
όστρακο	πουνέντες
όστρια	πούντα
ούζο	πρίμα
οχιά	προβιά

πρόσφορο	σπιλιάδα
πυγολαμπίδα	σπουργίτης
πυροφάνι	σταλαχτίτης
	στασίδι
ραδίκια	σταυρός
ρεματιά	σταφύλι
ρετσίνι	στέρνα
ρίγανη	στύφνος
ροδάνι	συκιά
ροδιά	συναγρίδα
ροδίτης	συρπή
ρολογιά	σύρτης
ροφός	σχοινάκι
σάβανο	τάβλα
σαμάρι	τάμα
σαμιαμίθι	Ταξιάρχης
σαμντάνι	τέντα
σαύρα	τζάκι
Σεπτέμβριος	τζιτζικας
σερβανί	τζιτζίφο
σημαία	τοιχιό
σία	τραμουντάνα
σιρόκος	τράτα
σίφουνας	τρελός
σκαλάκια	τριζόνια
σκαρμός	τρικάταρτο
σκίνα	τρικυμία
σκορπιός	τρούλος

σκούνα	τρυγόνι
σκρίνιο	τσάμια
σουπιοκόκαλο	τσούχτρα
σουσάμι	
σπάρος	ύπνος
σπάρτα	Ύψιστος
φανάρι	φτέρη
φάντασμα	φύκια
φαντό	φυλαχτό
φάρος	φυλλόδεντρο
φασκόμηλο	φώκια
φεγγάρι	Φωτεινή
φελλός	
φέτα	χαβούζα
φίκος	Χαιρετισμοί
φιλί	χαλάσματα
φιλιατρό	χαλίκι
φιστίκι	χαμομήλι
φλισκούνι	χαρά της αυγής
φλοίσβος	χελιδόνι
φλόκος	χόβολη
φλουριά	χορτάρι
φούλι	χρυσόμυγα
φούμο	χταπόδι
φούντα	χτένια
φούρνος	
φουρτούνα	ψάθα
φραγκοστάφυλο	ψαλτήρι
φραγκοσουκιά	ψαράς
φράπα	Ψυχοσάββατο
φράχτης	
Φρόσω	Ωρίων
φρουτάλια	ώχρα

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ

[Π ρ ο β ο λ έ α ς γ']

Σκηνή πρώτη: Ο πρώτος χριστιανός βασιλεύς Κωνσταντίνος δίνει διαταγή να συλλάβουν και θανατώσουν τον ίδιο του το γιο Κρίσπο.

Σκηνή δεύτερη: Άνθρωποι του Ηράκλειου έχουν οδηγήσει στα βασανιστήρια τον ανεψιό του Θεόδωρο και το νόθο γιο του Αδαλάρχο. Τους κόβουν τη μύτη, τα χέρια και το δεξί πόδι.

Σκηνή τρίτη: Αφού έχει τυφλώσει τον ανήλικο γιο της Κωνσταντίνο, η Ειρήνη η Αθηναία αναγορεύει Μέγα Λογοθέτη τον ευνούχο Σταυράκιο.

Σκηνή τέταρτη: Τον ερωμένο της Ιωάννη Τσιμισκή οδηγεί κρυφά η Θεοφανώ στα συζυγικά δώματα του Παλατιού για να δολοφονήσει τον Νικηφόρο Φωκά.

Σκηνή πέμπτη: Μέσα στην εκκλησία, την ώρα που γίνεται μνημόσυνο για τον αυτοκράτορα Θεόδωρο Λάσκαρι, ο Μιχαήλ Παλαιολόγος δολοφονεί τον ανήλικο Ιωάννη Δ' και παίρνει τη θέση του.

Σκηνή έκτη: Στον εωθινό των Χριστουγέννων, ο Μιχαήλ Τραυλός, βοηθημένος από άλλους έξι συνωμότες, σκοτώνει τον ευεργέτη του αυτοκράτορα Λέοντα τον Ε' .

Σκηνή εβδόμη: Ο Ανδρόνικος Κομνηνός στραγγαλίζει τον ανεψιό του Αλέξιο και παντρεύεται τη χήρα του, που είναι δεκατριών ετών.

ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [XV-XXI]

XV

Τα παιδικά μου χρόνια είναι γεμάτα καλαμιές. Ξόδεψα πολύν άνεμο για να μεγαλώσω. Μόνον έτσι όμως έμαθα να ξεχωρίζω τους πιο ανεπαίσθητους συριγμούς, ν' ακριβολογώ μες στα μυστήρια. Μια γλώσσα όπως η ελληνική όπου άλλο πράγμα είναι η αγάπη και άλλο πράγμα ο έρωτας· άλλο η επιθυμία και άλλο η λαχτάρα· άλλο η πίκρα και άλλο το μαράζι· άλλο τα σπλάχνα κι άλλο τα σωθικά. Με καθαρούς τόνους, θέλω να πω, που -αλίμονο- τους αντιλαμβάνονται ολοένα λιγότερο αυτοί που ολοένα περισσότερο απομακρύνονται από το νόημα ενός ουράνιου σώματος που το φως του είναι ο αφομοιωμένος μας μόχθος, έτσι καθώς δεν παύει να επαναστρέφεται κάθε μέρα όλος θάμβος για να μας ανταμείψει. Θέλουμε δε θέλουμε, αποτελούμε το υλικό μαζί και το όργανο μιας αέναης ανταλλαγής ανάμεσα σ' αυτό που μας συντηρεί και σ' αυτό που του δίνουμε για να μας συντηρεί: το μαύρο που δίνουμε, για να μας αποδοθεί λευκό· το θνησιμαίο, αείζωο.

Και χρωστάμε στη διάρκεια μιας λάμψης την πιθανή ευτυχία μας.

XVI

Έχει και η ψυχή τον δικό της κονιορτό που, εάν σηκωθεί μέσα μας αέρας, αλίμονο. Οι ορμές χτυπάνε στα παράθυρα, τα τζάμια θρυμματίζονται. Λίγοι ξέρουν ότι ο υπερθετικός στα αισθήματα σχηματίζεται με το φως, όχι με τη δύναμη. Κι ότι χρειάζεται χάδι εκεί που βάζουν μαχαίρι. Ότι ένας κοιτώνας με τη μυστική συνεννόηση των σω-

μάτων μας παρακολουθεί παντού και μας παραπέμπει στην αγιότητα χωρίς συγκατάβαση.

Α! όταν η στιγμή φτάσει να καθίσουμε κι εμείς πάνω στο πεζούλι κάποιας Αγίας Πρέκλας εν μέσω αγριοσυκών, μορεών με ερυθρούς καρπούς, εις έρημον τόπον, απόκρημνον ακτήν, τότε η μικρή Κουμπώ μ' ένα κερί στο χέρι θα σηκωθεί στις μύτες των ποδιών να φτάσει εκεί ψηλά, μέσα στον αναστεναγμό μας, όλα τα εύφλεκτα: πάθη, πείσματα, φωνές οργής, μυριάδες έντομα χρωματιστούλια, που να λαμπαδιάσει ο τόπος!

XVII

Και να, καταμεσής της αθλιότητας, από τις ανασκαφές της Σαντορίνης, από την απελπισία πιο πέρα - επιτέλους: μια Κόρη Θηρασία φτάνει τεντώνοντας το χέρι της σαν να λέει «Χαίρε Κεχαριτωμένε».

Δεν είμαι ζωγράφος, Κόρη Θηρασία. Μα θα σε πω με ασβέστη και με θάλασσα. Θα σε προεχτείνω μ' αυτά που γράφω σ' αυτά που πράττω. Θα σου προσφέρω μια ζωή (τη ζωή που δεν αξιώθηκα) χωρίς αστυνόμους, χωρίς φακέλους, χωρίς κελιά. Μόνο μ' ένα λευκό πουλί πάνω από το κεφάλι σου.

Θα φυτέψω αμπέλια-λέξεις. Θα κτίσω Ανάκτορα μ' αυτά που μου δίνεις ν' αγαπώ. Από την Ηγησώ θα φτάσω στην αγία Αικατερίνη. Γη και ειρήνη θα φέρω.

XVIII

Από μικρό παιδί μου γεμίσανε το κεφάλι με την εικόνα ενός θανάτου κουκουλωμένου στα μαύρα, που κρατά τη ζωή σαν φάκα και μας την προτείνει ανοιχτή, με το δόλωμα της ηδονής στη μέση. Αφήστε με να γελάσω. Κάτι άλλο έλεγε κείνος που μασούσε τη δάφνη. Και δεν είναι τυχαίο που γυρίζουμε όλοι μας γύρω απ' τον ήλιο.

Το σώμα ξέρει.

XIX

Ωραίε μου Αρχάγγελε γεια σου, με τις ηδονές καθώς φρούτα στο πανέρι!

XX

Ένα βουνάκι αγριολούλουδα, το ίδιο αναλλοίωτα κι αμάραντα όσο μέσα στη σκέψη μας, τρέμει κάθε φορά που καταφέρνουμε να γίνουμε αέρας. Και να σκεφτεί κανένας ότι, με την προϋπόθεση να το θελήσουμε όλοι, *μπορούμε*. Όπως μπορούμε να επεκταθούμε σε όλα τ' απέραντα τετραγωνικά της ηθικής που απλώνονται πέραν από το ένα και αποτρόπαιο, φευ, όπου μας έχει καθηλώσει μια πανάρχαιη βλακεία, στην ανθεκτικότητά της πανίσχυρη.

XXI

Εκφράζομαι όπως ένα περγαμόντο στον πρωινό αέρα. Η διήθηση που δεν την αντιλαμβάνεται άλλος κανείς, αυτή έχει σημασία. Μέσ' από τους κοινωνικούς αγώνες, τη λαχτάρα για δίκιο και για ελευθερία, το αναπαλλοτρίωτο του ατόμου: μια ευωδία!
Ο άνθρωπος δεν είναι ποτέ τόσο μεγάλος ή τόσο μικρός όσο οι έννοιες που συλλαμβάνει, από τον Άγγελο αρχινώντας ίσαμε τον Δαίμονα. Είναι όσο το μέρος που απομένει όταν οι δύο αυτές αντίπαλες δυνάμεις αυτοεξουδετερωθούν. Αν μου αρέσει ν' ανάγομαι στην ευγένεια του δέντρου ή να μετατρέπω σε αίνιγμα τις λύσεις, είναι γι' αυτό. Για να υποκαθίσταμαι στο παιδί που ήμουνα και να διαθέτω πάλι, εντελώς δωρεάν, την απέραντη εκείνη ορατότητα, την ισχυρότερη, τη διαρκέστερη από κάθε άλλης λογής Επανάσταση.

Κοίταξα το κομμάτι που χωρούσε στο μεγάλο τετράγωνο παράθυρο: λίγες καμένες στεριές και μια λουρίδα κύμα βαθυκύανο. Στον ύπνο μου, αργότερα, η ώρα τρεις το απόγεμα, έβλεπα τον Ερμή να κατεβαίνει από ψηλά, το 'να πόδι λυγισμένο, κρατώντας στην αγκαλιά του ένα κοριτσάκι με το κεφάλι ανάποδα και τα μαλλιά του χυμένα στον αέρα.

ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ [15-21]

15

*Αυτό το πέτρινο κεφάλι και οι σπασμένες γλάστρες
Βασιλεύοντας ο ήλιος την ώρα που ποτίζουνε
Στην Αίγινα ή στη Μυτιλήνη - το χαρμάνι αυτό
Από γιασεμί λουίζα και αρμπαρόριζα
Που κρατάει τον ουρανό σε απόσταση
Εάν είσαι αλήθεια εκείνος που την ίδια
Στιγμή περνά ψηλά πάνω απ' τις στέγες
Απαράλλαχτο καΐκι μ' ανοιχτά πανιά*

*Τα γεμάτα χύμα κοριτσιών τραγούδια
Όπου τα δάκρυα λάμπουν σαν την Άρκτο
Και το περισσευούμενο χορτάρι τ' ουρανού που πάτησες
Κάποτε μια φορά και μια για πάντα υπάρχει
Προσαρτημένο στη δική σου ελληνική επικράτεια
Εάν είσαι αυτός που αλήθεια ζει και ζει εναντίον
Των περιπτών πραγμάτων και ημερών
Ο αριστερός Ιησούς ω
τότε θα με καταλάβεις.*

16

*Πού να τα πω νύχτα μες στον αέρα
Στα δέσπολα των άστρων στη μαυρίλα που μυρίζει
Θάλασσα πού να τα πω τα ελληνικά της πίκρας
Με δέντρα κεφαλαία πού να τα γράψω
Οι σοφοί να ξέρουν ν' αποκρυπτογραφήσουν
Ανάμεσ' από δεύτερο και τρίτο κύμα
Έναν τέτοιο διακαμό βαρύ από πέτρες που δε βούλιαξαν*

Άγιε Σώζοντα, συ που εφοράς φουρτούνες
Ανέβασέ μου της θάλασσας το μάτι
Να κάνω μίλια μέσα του στην πράσινη διαφάνεια
Να φτάσω εκεί που σκάβουν τ' ουρανού οι μαστόροι
Και να 'βρω πάλι τη στιγμή πριν γεννηθώ
Τότες που ευώδιαζαν οι βιόλες άμα δε νογούσα
Πως δε νογάει την αστραπή του ο κεραυνός
Μόνο σε τεταρτοχτυπά -λάμψη όλος!

17

Ως εν ουρανίω έαρι ραντισμούς
Μύριους ακτίνων εκλικμίζουσα
Φαιοπράσινος επεφάνης

Κι εις ευόλισθον κλιτύν αστέρων
Με ληκύθιον ύπνου προβαίνουσα
Τους αργολογούντας χαμαί

Πατήσασα ήμισας.
Επέπλωνον τα όρη φρουραι
Κρυσταλλοειδών λιβανωτίδων

Κι εναμίλλως έθαλλον
Της νυκτός μήκωνες έως ου
Των χειλέων σου σκιρτητικοί λόγοι

Μυριοπτέρυγοι όλως
Των πελαγιζομένων τα όνειρα
Σεσυλημένα πάλαι ποτέ

Νυν επανέστρεφον αληθώς.
Ως αιπόλου μονύδριον ήναψας
Την ψυχήν ημών εν τω βαράθρω Κόρη.

18

Και αφού σ' εξοντώσουν θα 'ναι ακόμη ωραίος
Ο κόσμος εξαιτίας σου
η καρδιά σου - καρδιά
Πραγματική στη θέση εκείνης που μας πήρανε
Ακόμη θα χτυπά και μία ευγνωμοσύνη
Από τα δέντρα που άγγιξες θα μας σκεπάζει

Ω λυτή αστραπή και πως σε ξαναδένουν

Που πια δεν έχω αέρα δεν έχω ζώου συντροφιά
'Η ξυλοκόπου καν ένα χαμένο αστροπελέκι
Ακούω νερά να τρέχουν

ίσως να 'ναι από Θεού
(Κι εγώ να βλασφημώ) ή να 'ναι από το στόμα
Κάποιου μοναχικού που σίμωσε της κορυφής τα Μυστικά Κλειδιά
Και τ' άνοιξε

γι ' αυτό απευθύνομαι σε Σένα
Βράδυ Μεγάλης Τρίτης με αντίκρυ μου το πέλαγος
Το ανεπανάληπτο - για να του πεις αντίο κι ευχαριστώ.

*Τριποδίσματα ωραίων αλόγων θα με βοηθήσουν
 Να πω την προσευχή μου πριν να κοιμηθώ
 Στην ψάθα -όπως γεννήθηκα- με λίγες πιτσιλάδες
 Ήλιου στο μέτωπο και την αρχαία καρδιά
 Που ξέρει όλον τον Όμηρο γι' αυτό και αντέχει ακόμη*

*Εξουθενωτικά χτυπώντας μες στη μαύρη πέτρα
 Των Ψαρών ένα φως λατρεία γιομάτο
 Φέρνω στη φούχτα μου για σας μέλλουσες μαργαρίτες
 Γραικές που εβάλατε κουφέτο του Άδη*

*Θαρρετά λέω το λιγοστό χρυσάφι
 Επάνω στους πυλώνες όπως γνωρίζουν τα πουλιά
 Ν' αφήνουν μian ιδέα χαράς κι ύστερα να πεθαίνουν*

*Γεια σας κι η βρύση μου ανοιχτή στάλα τη στάλα
 Ξανά γεμίζει τον γαλάζιο χρόνο*

Που είναι αθώς και μετρημό δεν έχει.

*Έλεγε να φύγω εχθές η πιο σπαραχτική
 Θάλασσα πήραμε το μανουάλι
 Με τις μπλε Μυρτίλλες
 δεκατρείς είμαι
 Ή κι αν έρθεις όροφος με κάτω*

Διαβαστά στο σώμα σου λόγια του Ομήρου

*Κυματοστραμμένοι αντικατοπτρισμοί
 Αερένιε Ποσειδώνα όλο γαρίφαλα
 Σημάτων επειδή δροσινός ήμουν ώσπου.*

*Και το πιο σπουδαίο απ' όλα: θα πεθάνεις.
 Ο Κεράτιος ο άλλος θα σου ανοίξει
 Στόμα να περάσεις με το πρόσωπο άσπρο
 Ενώ και η μουσική θα συνεχίζεται και στα δέντρα επάνω
 Που ποτέ δε γύρισες να δεις η πάχνη θ' απολύει
 Ένα ένα τα έργα σου. Ε τι*

σκέψου

*Από τώρα εάν η αλήθεια βγάνει
 Σταγόνες εάν ο Γαλαξίας πλατύνεται
 Πραγματικά τότε βρεμένος φεγγοβόλος με το χέρι επάνω
 Σε δάφνη ευγενή περισσότερο Έλλην φεύγεις
 Κι από μένα που σου φύσηξα μες στο μπουγάζι άνεμο πρίμο
 Σου ετοίμασα μες στις αποσκευές ασβέστη και υδροχρώματα
 Το εικόνισμα μικρό με τους χρυσούς Ιούλιο και Αύγουστο
 Ξέροντας εσύ πότε χαμένος όντας
 Οδοιπόρος εγώ θα με φιλοξενήσεις
 Απιθώνοντας πάνω στο τραπεζομάντιλο
 Το ψωμί τις ελιές και τη συνείδηση*

Μέρα πρώτη για μας στην πατρίδα τη δεύτερη του επάνω κόσμου.

ΟΤΤΩ ΤΙΣ ΕΡΑΤΑΙ

[Τα Στιγμιότυπα]

Προπαντός η ακρίβεια, έλεγα. Κι όλο πρόσεχα να 'ναι στενό το διάφραγμα. Όταν προχώρησα στην εμφάνιση το είδα καθαρά: είχα κερδίσει τύπους από στιγμές ή, αλλιώς, «στιγμιότυπα» που, άπαξ κι υπήρξε μια φορά, τίποτε, ποτέ πια, δε θα μπορούσε να τα κατελύσει.

α'

ΚΕΡΚΥΡΑ

Ανοιξιάτικη νύχτα σε μακρινό εξοχικό νεκροταφείο. Το φωτεινό εκείνο σύννεφο από πυγολαμπίδες που αλλάζει ανάλαφρα θέση από τάφο σε τάφο.

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

Στα Μυστεγνά, πρωί, ανεβαινοντας τους ελαιώνες για το εκκλησάκι της Αγίας Μαρίας. Το βάρος που νιώθεις να σου έχει αφαιρεθεί σαν αμαρτία ή τύψη και χωνεύεται από το χοντρό χώμα, λες και το τραβά η μεγαθυμία των προγόνων.

ΣΚΙΑΘΟΣ

Την ώρα που η μικρή βάρκα μπαίνει στη θαλασσοσηλιά κι από το εκθαμβωτικό φως άξαφνα βρίσκεσαι κλεισμένος μέσα σε μια παγωμένη γαλαζοπράσινη μέντα.

ΑΝΔΡΟΣ

Στραπουργιές. Φεγγαρόφωτο πάνω στους ανθισμένους γκρεμούς κι ως πέρα στο μυριστικό πέλαγος, ατελεύτητα.

ΜΥΚΟΝΟΣ

Ταρατσάκι. ανάμεσ' από γλάστρες με γεράνια ένας ρόδιος τρούλος, λευκά τόξα, κατάρτια υφαίνοντας τον ουρανό, η Δήλος.

ΠΑΡΟΣ

Κτήμα «Έλητας». Δειλινό. Πάπιες και χήνες. Κάποιος, πάνω στ' αλώνι, αποκοιμισμένος, με μια πελώρια ψάθα στο κεφάλι και τα πόδια μισάνοιχτα.

ΚΥΘΝΟΣ

Η ράχη της νησίδας «Πιπέρι» ασύμμετρα τριγωνική, όπως φαίνεται το δειλινό από την Κανάλα.

ΣΕΡΙΦΟΣ

Παραπλέοντας το νησί μες στο καταμεσήμερο. Καίνε τα γυμνά σου μπράτσα πάνω στην κουπαστή. Κι ολοένα, μία μέσ' απ' την άλλη, ξετυλίγονται οι μικρές αγκαλιές εωσότου τέλος απλώνεται η μεγάλη με το λευκό στέμμα στην κεφαλή.

ΑΙΓΙΝΑ

Η ώρα έντεκα, να φυσά στον ανήφορο της Παλιοχώρας. Ερημία.

ΣΠΕΤΣΕΣ

Άγιοι Ανάργυροι. Στα ρηχά ο διάφανος βυθός όλο τρυπίτσες κι από πάνου το πεύκο, γέρικο, σπασμένο, αδειάζοντας ευωδιές σαν να ξεπληρώνει παλιό χρέος.

ΥΔΡΑ

Μεγάλη Παρασκευή. Παπάδες κι αγόρια με ξαφτέρυγα, στις βάρκες. Το πλήθος μ' αναμμένα κεριά. Ω γλυκύ μου έαρ...

ΠΑΤΜΟΣ

Ανοιχτόχρωμα τα τρεμάμενα κύματα και σκούρος, βαρύς, αντίκρυ, ο κωνικός βράχος. Ακούγεται το ντουκ ντουκ ενός μπενζινοκάικου που περνάει χωρίς να φαίνεται.

ΡΟΔΟΣ

Στην παλιά ελληνική συνοικία. Ό,τι παίρνει το μάτι σου από τις μισάνοιχτες πόρτες: ξυπόλυτα μωρά και πελώρια μπανανόφυλλα. Στο βάθος, απλωμένες μπουγάδες και μία γάτα.

ΚΥΠΡΟΣ

Στο «Σουλτάν Τεκέ» λίγο πιο έξω από τη Λάρνακα. Οι σκιές από τα φύλλα που μετατοπίζονται με τον άνεμο ρυθμικά και μοιάζουν με κρησάρα που δουλεύει ασταμάτητα όπως ακριβώς η συνείδηση.

AIX-EN-PROVENCE

Άξαφνη άνοιξη. Μέσ' από κάγκελα με γλυσίνες κεφάλι κοριτσιού που κοιτάζει με απορία.

ST-JEAN-CAP-FERRAT

Το παραλιακό μονοπάτι που οδηγεί στην Beaulieu. Αριστερά, κήπος απέραντος μ' απανωτά επίπεδα κι έναν υψηλόσωμο σκύλο που κοιτάζει με υπεροψία. Δεξιά, η θάλασσα, σχεδόν άσπρη. Μυρίζει φρεσκοκομμένο τριφύλλι.

PARERMO

Εσωτερικό εκκλησίας όπως μου εμφανίσθηκε στον ύπνο μου. Τοιχογραφίες κοκκινωπές και πλακάκια μαύρα και άσπρα στο δάπεδο. Ζέστη.

AMPURIAS

Απόγεμα φθινοπωρινό ανάμεσα στα ερείπια. Βλέπεις τη θάλασσα μουντή κάτω από το ψιλόβροχο και συλλογίζεσαι μια χαμένη ελληνική αυτοκρατορία. Για χάρη της γλώσσας, όχι για τίποτε άλλο.

CÓRDOBA

Μικροσκοπικό ratio σε φτωχογειτονιά. Σιντριβανάκι, καμάρες, ανοίγματα στο βάθος με παραβάν από χάντρες. Δυο αγόρια κουρεμένα που παρατάνε το παιχνίδι τους και παρατηρούνε όλο περιέργεια τον ξένο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Από το κατάστρωμα του «Φελίξ Ντζερτζίνσκι»: στην προβλήτα ένα πλήθος με αγριωπά πρόσωπα. Μακριά στο βάθος, ανάμεσ' από τις αιχμές των μιναρέδων, η Αγία Σοφία.

ΚΑΪΡΟΝ

Μέσα στη σκόνη και στο πλήθος μιας λαϊκής συνοικίας. Κηδεία με παπάδες Κόπτες που προχωρούνε ψιθυρίζοντας ακατανόητα λόγια μες στο καταμεσήμερο.

β'

ΑΙΓΙΝΑ

Χαρμάνι από αρμπαρόριζα και γιασεμί, τα μεσάνυχτα.

ΣΠΕΤΣΕΣ

Η πλώρη χτυπώντας, με το σκαμπανέβασμα, πάνω στα κύματα. Κάθε φορά, κι η αφρόσκονη καταπρόσωπο.

ΖΑΚΥΝΘΟΣ

Δειλινό στο Ακρωτήρι, στο παλιό σπίτι του Διονυσίου Σολωμού. Μπρος από το μεγάλο, στρογγυλό, πέτρινο τραπέζι του κήπου. Δέος και σωπή. Και συνάμα υπόκωφη, παράξενη παρηγοριά.

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

Μια κουταλιά γλυκό βύσσινο μετά τον απογεματινόν ύπνο.

ΧΙΟΣ

Πυργί. Από τη λάβρα έξω, μέσα στην υγρή δροσιά της εκκλησιάς.
Σ' όλο το σώμα η αίσθηση του ασβέστη, με τις μισοσβησμένες τοιχογραφίες.

ΣΙΦΝΟΣ

Δώμα με κυματωσιές. Αρμολογμένο το γυμνό σώμα, σαν από τότε, θα 'λεγες, που γεννήθηκες μες στη λειψανοθήκη του ήλιου.

ΚΑΛΥΜΝΟΣ

Μια συναγρίδα ψητή με πολύ εκλεκτό λάδι και λεμόνι.

γ'

Η ΑΝΝΟΥΛΑ

Την ώρα που πλένεται, μετά που τέλειωσε την μπουγάδα, στη μεγάλη πέτρινη γούρνα του πλυσταριού. Λευκό φωτεινό σώμα.

Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

Που διαβάζει για τις «Εισαγωγικές» ενώ χαϊδεύει αφηρημένα τ'αριστερό της στήθος και, σε κάποια στιγμή, με το μολύβι που κρατάει, κεντά ρυθμικά τη ρώγα του.

Η ΣΠΕΡΑΝΤΖΑ

Καθώς το φεγγάρι προχωρεί και την κυριεύει από τα πόδια. Πλέει ανάσκελα μέσα στο φως, κι από τα γυμνά στήθη, που ανεβοκατεβαίνουν, φτάνει μια μυρωδιά περιβολιού και θάλασσας.

Η ΔΗΜΗΤΡΑ

Ψηλά στην καμινάδα της ταράτσας. Ο άνεμος της παίρνει μαλλί, φουστάνι. Λάμπει απ' το ίδιο της το δέρμα και στρέφεται δεξιά κι αριστερά σαν πουλί ανεξήγητα ευτυχισμένο.

Η ΜΠΙΛΙΩ

Που αφήνει να πέσει το νυχτικό της, το ξανασηκώνει, τέλος το πετά και κάθεται αντικρύ στην μπαλκονόπορτα με λυμένο πίσω της τον στηθόδεσμο.

Η ΙΝΩ

Προτού κοιμηθεί το βράδυ. Ποτίζει τις γλάστρες και, στο δυνατό φως της βεράντας, το σώμα της διαγράφεται μέσα από τ' αραχνοϋφαντο νυχτικό. Την μπερδεύεις με τα λουλούδια.

Η ΠΟΠΗ, Η ΑΓΓΕΛΑ, Η ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ

Που κοιμούνται βαθιά: η μία με τους γλουτούς κατά δω· η άλλη ανάσκελα με το 'να χέρι στο γυμνό στήθος· η τρίτη με το δεξί πόδι λυγισμένο και τα μπράτσα ψηλά γύρω από το κεφάλι. Ενώ από την μπούκα της πόρτας φτάνει αεράκι από ζουλιγμένο μενεξέ και λεμονόδεντρο.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΝΑΥΤΙΛΟΣ

[Π ρ ο β ο λ έ α ς δ']

Σκηνή πρώτη: Ο Οδυσσεύς Ανδρούτσος δίνει τη διαταγή να συλλάβουν και να εκτελέσουν τους απεσταλμένους του Αρείου Πάγου, Νούτσο και Πανουργιά.

Σκηνή δεύτερη: Μια ειδική επιτροπή που επέχει θέση Στρατοδικείου καταδικάζει τον Γεώργιο Καραϊσκάκη ως «επίβουλον και προδότην της πατρίδος».

Σκηνή τρίτη: Με καταδίκη σε θάνατο ρίχνεται στις φυλακές ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Σκηνή τέταρτη: Κυριακή πρωί, στο Ναύπλιο, έξω απ' την εκκλησία, ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας πέφτει κάτω απ' τις σφαίρες των Μαυρομιχαλαίων.

Σκηνή πέμπτη: Βγαίνοντας από το σταθμό της Λυόν, στο Παρίσι, μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, ο Ελευθέριος Βενιζέλος δέχεται τις σφαίρες δύο Ελλήνων αξιωματικών.

Σκηνή έκτη: Κάτω από τη Γερμανική Κατοχή, ο Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός εξοντώνει τον Συνταγματάρχη Ψαρρό, που αγωνίζεται για τον ίδιο ακριβώς σκοπό επικεφαλής ανεξάρτητης ανταρτικής ομάδας.

Σκηνή εβδόμη: Στην Κύπρο, άνθρωποι σταλμένοι από τη δικτατορική κυβέρνηση των Αθηνών, στήνουν -με σκοπό να τον δολοφονήσουν- ενέδρα στον Εθνάρχη Μακάριο, που μόλις καταφέρνει να διαφύγει.

ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [XXII-XXVII]

XXII

Είναι φορές που βγαίνω στον αέρα λες και διαβάζω την Ιλιάδα. Παίρνω το μονοπάτι που τραβάει ψηλά πάνω απ' τα σπίτια, και καθώς -όσο ανεβαίνω- αλλάζουν σχήμα οι αγκαλιές και οι κάβοι, μέσα μου αλλάζουσε θέση και μορφή τα αισθήματα: η ταυτότητα των ηρώων, η άγρια ικανοποίηση να λες όχι, το ευθύ, το λαμπερό, το ποτέ δυο φορές το ίδιο.

Ένας μελαψός έφηβος που του κατεβάσανε το βρακάκι και παραμένει ωραίος πλάι σ' όλων των λογιά τα μπλε και τα μαύρα. Δυσδιάκριτος μέσα στον χριστιανισμό· ανεύρετος μέσα στον μαρξισμό· μικρός Μέγας Αλέξανδρος πάνω από το Αιγαίο που ενσαρκώνει και που το κύμα του δεν τελειώνει ποτέ.

XXIII

Σίγουρα θα πρέπει να 'ταν μια σταγόνα καθαρού νερού στην παιδική του ηλικία ο ήλιος. Από κει ο τρόπος που λάμπει στα ματοτσίνορα· και το δροσό που κρατά στους τοίχους με τις αγιογραφίες, Ιούλιο μήνα, το καταμεσήμερο. Αφήνω τη διαφάνεια. Που έτσι και το φέρει η τύχη ν' αγαπήσεις μια κοπέλα, βλέπεις μέσα της: όπως στα ποιήματα.

Εάν υπάρχει ένας τρόπος να πεθάνεις χωρίς ν' αφανίζεσαι - είναι αυτός: μία διαφάνεια όπου τα ύστατα συστατικά σου -δρόσος, φωτιά- όντας ορατά για όλους, έτσι κι αλλιώς, θα υπάρχουν κι εσύ εσαεί.

XXIV

Για όποιον η θάλασσα στον ήλιο είναι «τοπίο» - η ζωή μοιάζει εύκολη και ο θάνατος επίσης. Αλλά για τον άλλον είναι κάτοπτρο αθανασίας, είναι «διάρκεια». Μια διάρκεια που μόνον το ίδιο της το εκθαμβωτικό φως δε σ' αφήνει να τη συλλάβεις.

Εάν υπήρχε τρόπος να βρίσκεται κανείς, την ίδια στιγμή, μπρος και πίσω απ' τα πράγματα, θα καταλάβαινε πόσο το άνοιγμα του χρόνου, που καταβροχθίζει απλώς γεγονότα, χάνει τη σημασία του· όπως, ακριβώς, μέσα σ' ένα ποίημα. Και τότε -αφού είναι μια ανάπτυξη του ακαριαίου ή, αντίστροφα, μια σύμπτυξη του ατέρμονος το ποίημα- να κερδίσει την ελευθερία του χωρίς να καταφύγει σε κανενός είδους πυρίτιδα.

Μόνον ένα πράγμα να μπορούσε να συνειδητοποιήσει: ότι δεν τα κρατάνε όλα οι ζωντανοί.

XXV

Μια μεταγλώττιση του ήχου που κάνουν παφλάζοντας τα μικρά κύματα, τη στιγμή που η σελήνη απομακρύνεται και το σπίτι σιμώνει στην ακροθαλασσιά, θα μπορούσε πολλά να μας αποκαλύψει. Για τις κορυφές των αισθήσεων πριν απ' όλα. Όπου η ευγένεια υποσκελίζοντας τη δύναμη φτάνει πάντοτε πρώτη: ένα γαλάζιο φιστικί που λάμπει, το βότσαλο αναμμένο, μοναχικά πατήματα του ανέμου στα φύλλα. Ή αλλιώς: μια μετόπη, ένας τρούλος, που κάνουν τη φύση γραμμή, όπως ο φλοίσβος οικουμενική την ελληνική γλώσσα.

Μάθε να προφέρεις σωστά την πραγματικότητα.

XXVI

Να προφέρεις την πραγματικότητα όπως ο σπουργίτης το χάραμα. Και να τη σιμώνεις όπως ένα πλοίο τη Σέριφο ή τη Μήλο. Που τα βουνά ξετυλίσονται το ένα μέσ' απ' το άλλο εωσότου φανεί ο υπέρροχος κώνος με τα λευκά σπίτια· το ένα νησί χωρίζεται σε δύο ή τρία· κι ο κάθετος βράχος δείχνει, από κοντά, να κρατάει την πιο παρθένα λευκή αγκαλιά. Διείσδυση σε μεγάλο βάθος μέσα στις αισθήσεις και συνάμα διαρκής ανατροπή κάθε χρηστικής αντίληψης για τη φύση του υλικού κόσμου.

Πουθενά αλλού δεν ένιωσα τη ζωή μου τόσο δικαιωμένη όσο πάνω στη γέφυρα ενός πλοίου. Στη θέση τους τη σωστή, τα πάντα: οι βίδες, οι λαμαρίνες, οι σωλήνες, τα συρματόσχοινα, οι αεραγωγοί, τα όργανα πλεύσεως· και ο ίδιος εγώ που εγγράφω την αέναη μεταβολή παραμένοντας στο ίδιο σημείο. Ένας πλήρης, αυτάρκης και συγκροτημένος κόσμος που μου ανταποκρίνεται και του ανταποκρίνομαι και εισχωρούμε μαζί σαν ένα σώμα στον κίνδυνο και στο θαύμα.

Πλοίο διαρκείας η χώρα μου.

XXVII

Άργησα πολύ να καταλάβω τι σημαίνει ταπεινοσύνη και φταίνε αυτοί που μου μάθανε να την τοποθετώ στον άλλο πόλο της υπερηφάνειας. Πρέπει να εξημερώσεις την ιδέα της ύπαρξης μέσα σου για να την καταλάβεις.

Μια μέρα που ένιωθα να μ' έχουν εγκαταλείψει όλα και μια μεγάλη θλίψη να πέφτει αργά στην ψυχή μου, τράβηξα, κει που περπατούσα μες στα χωράφια χωρίς σωτηρία, ένα κλωνάρι άγνωστου θάμνου. Το 'κοψα και το 'φερα στο απάνω χέιλι μου. Ευθύς αμέσως κατάλαβα ότι ο άνθρωπος είναι αθώος. Το διάβασα σ' αυτή τη στυφή από αλήθεια ευωδιά τόσο έντονα που πήρα να προχωρώ το δρόμο της μ' ελαφρύ βήμα και καρδιά ιεραποστόλου. Ώσπου, σε μεγάλο βάθος, μου έγινε συνείδηση πια ότι όλες οι θρησκείες λέγανε ψέματα.

Ναι, ο Παράδεισος δεν ήταν μια νοσταλγία. Ούτε, πολύ περισσότερο, μια ανταμοιβή. Ήταν ένα δικαίωμα.

XXVIII

Χιλιάδες χρόνους περπατάμε. Λέμε τον ουρανό «ουρανό» και τη θάλασσα «θάλασσα». Θ' αλλάξουν όλα μια μέρα κι εμείς μαζί τους θ' αλλάξουμε, αλλά η φύση μας ανεπανόρθωτα θα 'ναι χαραγμένη πάνω στη γεωμετρία που καταφρονέσαμε στον Πλάτωνα. Και μέσ' απ' αυτήν, όταν σκύβουμε όπως σκύβουμε καμιά φορά πάνω στα νερά του νησιού μας, θα βρίσκουμε τους ίδιους καστανούς λόφους, όρμους και κάβους, τους ίδιους ανεμόμυλους και τις ίδιες ερημοκλησιές, τα σπιτάκια που ακουμπάνε το 'να στ' άλλο, και τ' αμπέλια που κοιμούνται σαν μικρά παιδιά, τους τρούλους και τους περιστεριώνες.

Δε θέλω να πω αυτά τα ίδια. Θέλω να πω τις ίδιες φυσικές και αυθόρμητες κινήσεις της ψυχής που γεννούν και διατάσσουν προς ορισμένη κατεύθυνση την ύλη· τις ίδιες αναπάσεις, τις ίδιες ανατάσεις προς το βαθύτερο νόημα ενός *ταπεινού Παραδείσου*, που είναι ο αληθινός μας εαυτός, το δικίο μας, η ελευθερία μας, ο δεύτερος και πραγματικός ηθικός μας ήλιος.

Έξοδος

ΑΛΛ' ΑΚΑΤΑΝΟΗΤΑ ΔΕΝ

ακούει κανένας. Πάει ψηλά ολοένα καιούμενο του Παραδείσου το πουλί. Κι όλες οι Παναγίες οι ασημένιες, τίποτε. Αλλού γυρίστηκε η φωνή και αθαυματούργητα έμειναν τα μάτια.

Έρμα 'ν' τα μάτια

Ένας κι εγώ στους χιλιάδες ανάμεσα φονιάδες πάω τους αθώους κι ανίσχυρους. Τυλίγομαι το αρχαίο ρούχο και τα πέτρινα πάλι κατεβαίνω σκαλοπάτια καλώντας και ξορκίζοντας

Έρμα 'ν' τα μάτια, που καλείς

Αιώνες τώρα πάνω από τα γαλάζια ηφαιστεια. Μακριά στο σώμα και μακριά στο χώμα που πατώ πήγα να βρω ποιος είμαι. Τις μικρές ευτυχίες και τ' αδόκητα συναπαντήματα θησαύρισα, και να με: ανήμπορος να μάθω τι δίνω, τι μου δίνουν και περισσεύει το άδικο

Χρυσέ ζωής σέρα...